

©Н.Сүхбат

НАЛАЙХ ДҮҮРЭГ

**“Хүн ам зүй, шилжилт хөдөлгөөн ба хэрэгцээ шаардлага”
Түргэвчилсэн судалгаа**

**2022 оны 9-р сараас 2023 оны 2-р сар
(Гуравдугаар ээлжийн тоон мэдээлэл нэгтгэл)**

АГУУЛГА

Удиртгал ба аргачлал.....	1
1. Мэдээллийн дүн шинжилгээ – Налайх дүүрэг.....	4
1.1 Хүн амын суурь тоон үзүүлэлт ба хүн ам зүйн тойм.....	4
1.2 Бүртгэл.....	5
1.3 Ирсэн иргэд.....	6
1.4 Явсан иргэд.....	8
1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт.....	9
1.6 Санхүүгийн нөхцөл байдал.....	9
1.7 Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлууд.....	10
1.8 Үйлчилгээний хүртээмж ба дэд бүтэц.....	11
Дүгнэлт.....	13

УДИРТГАЛ БА АРГАЧЛАЛ

УДИРТГАЛ

Энэхүү дүүргийн хэмжээний тайлан нь Налайх дүүргийн хүн ам зүй, шилжилт хөдөлгөөн ба хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлоход чиглэсэн үндсэн сэдвүүдийн хүрээнд 2022 оны 9 дүгээр сараас 2023 оны 2 дугаар сарын тойм мэдээллийг харуулсан болно. Уг судалгаа нь Монгол дахь ОУШХБ-аас Улаанбаатар хотод хийсэн хөдөлгөөнийг тандах ДТМ судалгааны аргачлалын гурав дахь удаагийн тоон мэдээлэл нэгтгэлийн үе шат юм.

Нэгдүгээр шатны тоон мэдээлэл нэгтгэлийн адил энэхүү судалгаагаар Налайх дүүргийн хэмжээнд хүн амын бодит тоон мэдээлэл, суурь тоон үзүүлэлт, шилжин ирэгсэд ба явагсад (шилжилт хөдөлгөөн), хөдөлмөр эрхлэлт, санхүүгийн нөхцөл байдал, шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлууд, үйлчилгээний хүртээмж болон дэд бүтэц гэсэн найман үндсэн сэдвийг авч үзсэн болно. Тоон мэдээллийг Налайх дүүргийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж болох хэсгийн¹ нутаг дэвсгэрийн нөхцөл байдал, мэдээлэл нэгтгэгчийн мэдлэгийн нөөц бололцоо, мэдээллийн нээлттэй байдлаас хамааран хэсгийн ахлагч нараар тандалт судалгаа, ярилцлага хийх замаар нэгтгэсэн болно.

Олон улсын шилжилт хөдөлгөөний байгууллага (ОУШХБ)-ын өмнөх судалгаануудаас харахад газрын доройтол, уур амьсгалын өөрчлөлт зэрэг хүчин зүйлс Монгол Улсын уламжлалт амьдралын хэв маягийг өөрчилж байгааг бидний хийсэн өмнөх судалгаанууд тогтоосоор байна. Ган, зудын² давтамж нэмэгдэж, ажлын байр цөөн, амьдрах орчин нөхцөл хангалтгүй, хөдөөгийн хүн амын мал аж ахуйгаас хараат байдал зэрэг нь суурин газар болон бусад аймаг³ орон нутаг руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл болсоор байна.

Тэдгээр шилжих хөдөлгөөний үндсэн шинж чанарыг ойлгоход Монгол Улсын хэмжээнд өөр өөр байршилд ажиллаж амьдарч, шилжилт

хөдөлгөөнд оролцож буй хүн амын бодит тоон мэдээлэл шаардагдах бөгөөд мэдээллийн зөрүүтэй байдал үндсэн шинж чанарыг ойлгоход саад болж байна. Энэхүү судалгаа нь Налайх дүүргийн хүн ам, шилжилт хөдөлгөөний бодит мэдээллийг олж авах замаар энэ хоёр мэдээлэл хоорондын зөрүүг арилгаж дотоодын шилжилт хөдөлгөөний талаарх бодлого, үйл ажиллагааг бодит мэдээллээр хангах, мэдээллийн баазыг нэмэгдүүлэх зорилготой.

СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ

Энэхүү тайланд Монгол Улс дахь ОУШХБ-ын Шилжилт хөдөлгөөнийг тандах матриц (ДТМ)-ын аргыг үндэслэн боловсруулсан хөдөлгөөнийг тандах (МТ) дэд аргачлалыг ашигласан болно.

Судалгаанд Налайх дүүргийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж болох хэсгийн түвшинд хэсгийн ахлагч нараар дамжуулан тоон мэдээллийг нэгтгэсэн. Хэсгийн ахлагч нар өөрийн нутаг дэвсгэрийн иргэдтэй ярилцах, ажиглалт хийх, өөрсдийн бусад нөөц бололцоог ашиглах болон харилцаа холбооны хэрэгслүүдийг ашиглан тоон мэдээллийг нягтлах, баталгаажуулах ажлыг хийсэн. Хэсгийн ахлагч нарыг судалгааны агуулга тус бүрээр нь ялган эрэмбэлсэн найман үндсэн сэдвийг багтаасан судалгааны агуулгыг/хэрэгслийг нөхөхийг хүссэн юм. Тэд Кобо программ хангамжаар дамжуулан тоон ажиглалт, баталгаажуулалт хийгдсэн мэдээллийг гар утас эсвэл таблет ашиглан цахим системд нөхөж илгээсэн. Мэдээллийг зөв, чанартай нэгтгэхийн тулд судалгааг хэрэгжүүлэхээс өмнө хэсгийн ахлагч нарыг судалгааны асуулгын дэлгэрэнгүйг ойлгох, тандалт судалгааг хийх арга аргачлалыг багтаасан сургалтад хамруулсан. Түүнчлэн ДТМ судалгааг хариуцсан ажилтнууд мэдээлэл нэгтгэх явцад үүссэн аливаа асуулт, асуудалд цаг тухайд нь хариу өгч бэлэн байдалд ажилласан юм.

¹ Хэсэг гэдэг нь Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн хамгийн жижиг засаг захиргааны нэгж юм.

² Зуд гэдэг нь зуны дэлгэр цагт бороо хур дутмаг, тариа ногоо ургац муутай гандуу байсантай холбогдуулан өвөл өвс тэжээл дутагдах, мал идэх өвсгүй болж өвөлжилт хүндрэхийг хэлнэ.

³ Аймаг гэдэг нь Монгол Улсын хөдөө орон нутгийн засаг захиргааны анхдагч нэгжийг хэлнэ.

Өгөгдлийг системд нэгтгэх үйл явц албан ёсоор хаагдамагц ДТМ-ын судалгааны баг бүрэлдэхүүн тоон мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх ажлыг эхлүүлсэн бөгөөд гарч болзошгүй алдаа, тоон мэдээллийн зөрүү, давхардал зэргийг илрүүлэхийн тулд өгөгдлийн хяналтын шатанд чанарын баталгаажуулалтын шалгалтыг сонгогдсон дүүргүүд дээр хийсэн. Энэхүү тайланд тусгагдсан аливаа үр дүнг хэсгийн түвшинд нягтлан харах боломжтой гэдгийг дурдах нь зүйтэй юм.

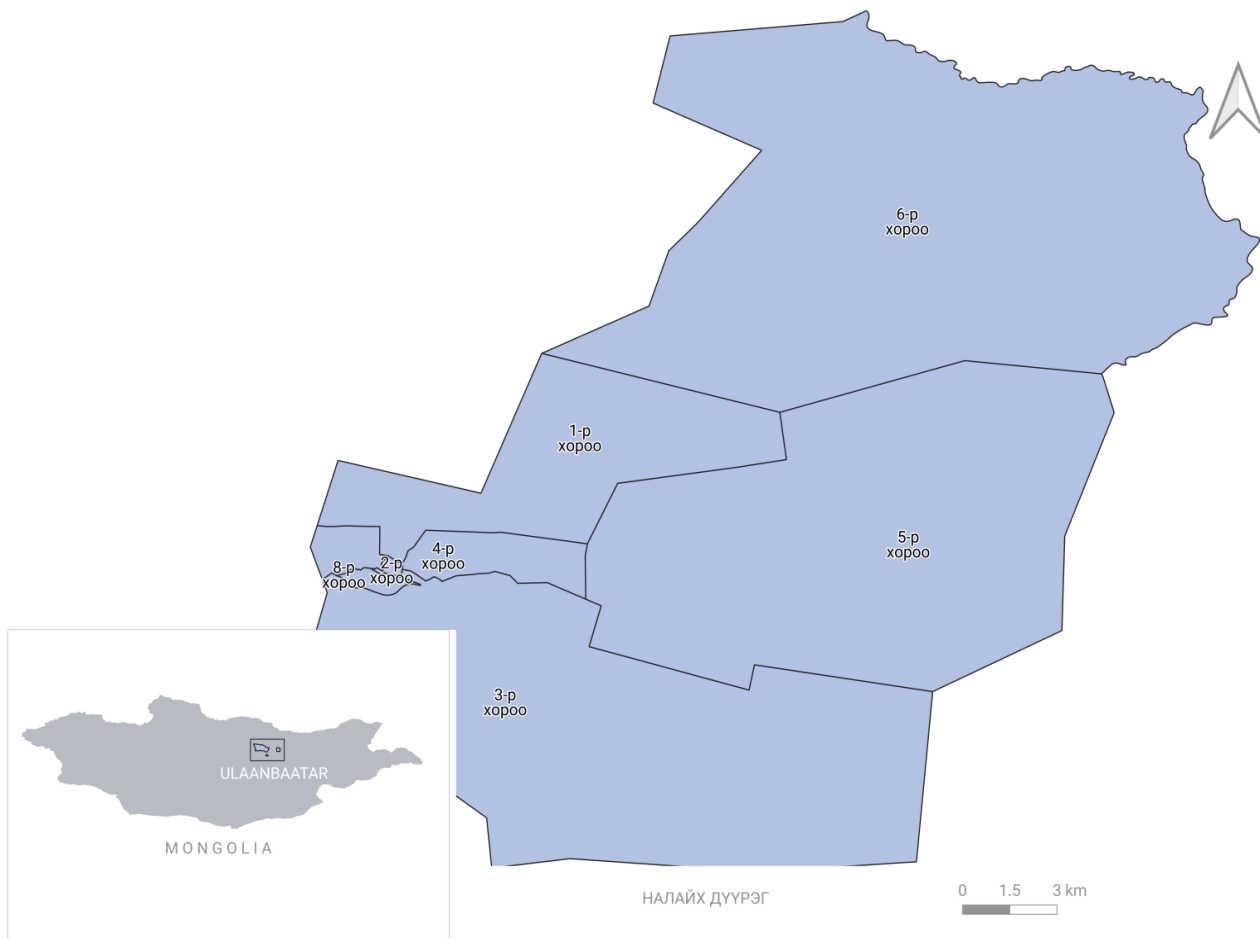
ХЯЗГААРЛАГДМАЛ БАЙДАЛ

Энэхүү судалгаанд ашигласан аргачлал нь үндсэн мэдээлэгч нараас өгсөн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж байгаа төдийгүй бусад эх сурвалжтай гурвалсан өгөгдлийн санг бий болгох үндсэн зорилготой юм.

Нэгтгэсэн өгөгдөл нь үндсэн мэдээлэгч нарын мэдлэгт тулгуурласан ажиглалт, тооцоолол, төсөөллийг илэрхийлдгээрээ ялгаатай юм. Тиймээс өгөгдлийн найдвартай байдал нь ажиглалт, тандалт судалгааг хийж буй нэгжийн хэмжээ (жишээ нь, хэсгийн хэмжээ, хүн ам), хэсгийн ахлагчийн иргэдтэй хэр ойр холбоотой, ажиглалт, тоон мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх чадвар, мэдлэг гэх мэт хүчин зүйлсээс хамаарч ялгаатай байх магадлалтай тул өгөгдлийн гадаад болон дотоод мэдээллийн хүчин төгөлдөр байдал хязгаарлагдмал юм.

Нэмж дурдахад, тоон мэдээллийн үр дүнгийн гурвалжинд тусгасан үнэлгээ нь тухайн ажиглалт хийсэн байршилд зөвхөн нэг гол мэдээлэгчээс авсан мэдээллээр хязгаарлагдсан болно.

ГАЗАР ЗҮЙН ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Дүүрэг	Хэсгийн тоо	Хүн амын тоо (бүртгэлгүй түр оршин суугчдын мэдээллийг багтаасан)
Налайх	50	42,406
Нийт	50	42,406

НЭР ТОМЬЁОНЫ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүн амын суурь тоон үзүүлэлт: Гарал үүсэл, бичиг баримтын байдал, хууль эрх зүйн нөхцөл байдал, бүртгэл, нас, хүйс, нийгэм-хүн ам зүйн бусад шинж чанараас үл хамааран үнэлгээ хийх үед тухайн байршилд байгаа бүх оршин суугч.

Өрх: Нэг дээвэр дор амьдардаг, зардал болон хоол хүнсээ хуваалцдаг бүлэг хүмүүс.

Ирсэн иргэд: Улаанбаатар хот дотор эсвэл хотын гаднаас ирсэн эсэхээс үл хамааран хамгийн багадаа дөрвөн долоо хоног болон түүнээс дээш хугацаагаар оршин суух зорилготой хотын ямар нэг байршилд ирсэн хүмүүс (шилжилт хөдөлгөөн, түр оршин суух бүртгэл зэргийг хийлгэсэн эсэхээс үл хамаарна).

Явсан иргэд: Улаанбаатар хот дотор эсвэл хотын гадагшаа явсан эсэхээс үл хамааран хамгийн багадаа

дөрвөн долоо хоногийн туршид буцах бодолгүй, аль нэг байршилд явсан хүмүүс (шилжилт хөдөлгөөн, түр оршин суух бүртгэл зэргийг хийлгэсэн эсэхээс үл хамаарна).

Мэдээлэгч: Мэдээллийн эх сурвалж бөгөөд энэ судалгаанд Улаанбаатар хотын нийт хэсгийн ахлагч нарыг хэлнэ.

Мэдээлэл нэгтгэгч: Мэдээлэл нэгтгэж буй хүн. Энэхүү үнэлгээнд үндсэн мэдээлэгч нар мэдээлэл нэгтгэсэн тул эдгээр хоёр нэр томьёо давхцана.

Гэр хороолол болон орон сууц зонхилсон хэсэг: Засаг захиргааны хамгийн жижиг хэсэгт улсаас халаалт, цэвэр усаар хангагдсан орон сууц, зөөврийн усаар хэрэгцээгээ хангадаг, мод, нүүрс түлж гэрээ дулаацуулдаг гэр хороолол зэрэгцэн оршдог хэсгийг хэлнэ.

1. МЭДЭЭЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

1.1 ХҮН АМЫН СУУРЬ ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ БА ХҮН АМ ЗҮЙН ТОЙМ

11,551

Өрх

42,406

Хувь хүн

51%

Эмэгтэй

35%

Хүүхэд

1,348

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн

529

Асран хамгаалагчгүй ахмад настан

219

Жирэмсэн эмэгтэй

717

Эцэг, эхийнхээ аль нэгээс тусгаарлагдсан хүүхэд

1,424

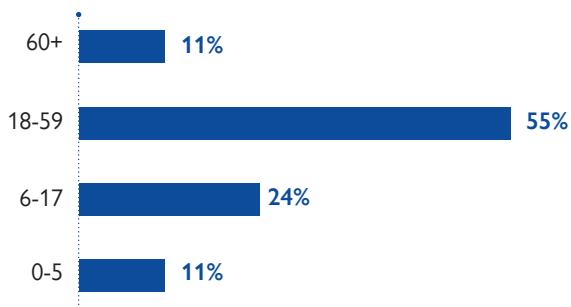
Өрх толгойлсон эцэг, эхтэй өрх

1,706

60 ба түүнээс дээш насны өрхийн тэргүүлэгчтэй өрх

График 1. Хүн ам зүй (эзлэх хувь, насны бүлгээр)

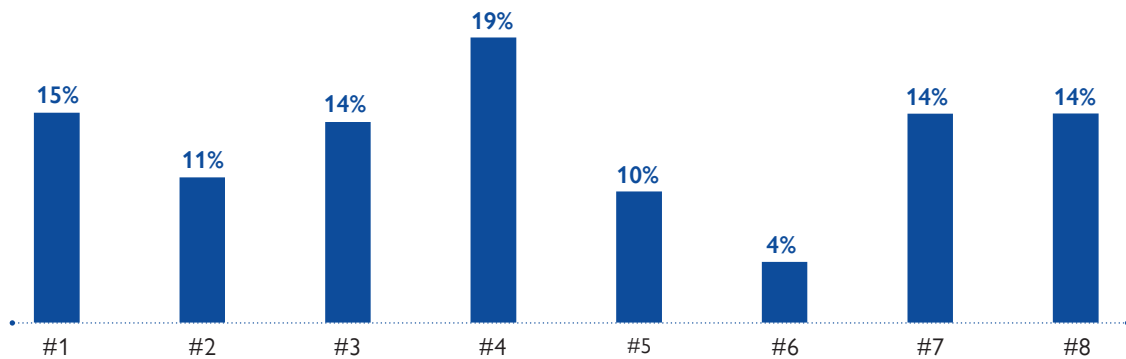
Үнэлгээ хийх үед (2022 оны 9-р сараас 2023 оны 2-р сар) Налайх дүүрэгт 42,406 иргэн буюу 11,551 өрх бүртгэгдсэн нь Улаанбаатар хотын хүн амын 3 хувийг эзэлж байна. Дүүргийн хүн амын 51 хувь нь эмэгтэй байна. 35 хувь нь насанд хүрээгүй хүүхэд байгаа нь өндөр үзүүлэлт бөгөөд үүний 11 хувийг 0-5 нас, 24 хувийг 6-17 насны хүүхдүүд эзэлж байна. Хүн амын 55 хувийг 18-59 насны насанд хүрэгчид, 11 хувийг 60 болон түүнээс дээш насны ахмад настан эзэлж байна.

Налайх дүүрэгт нийтдээ 1,348 хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн (дүүргийн хүн амын 3 хувь), 219 эмэгтэй жирэмсэн (эмэгтэйчүүдийн 1 хувь), 529 асран хамгаалагчгүй ахмад настан (60 болон түүнээс дээш настай өндөр настны 12 хувь), 717 эцэг, эхийнхээ аль нэгээс эсвэл аль алинаас тусгаарлагдсан хүүхэд (18-аас доош насны хүүхдүүдийн 5 хувь) судалгаа хийсэн хугацаанд бүртгэгдсэн байна. Түүнчлэн 1,424 өрх толгойлсон эцэг, эхтэй өрх, 60 ба түүнээс дээш

насны өрхийн тэргүүлэгчтэй⁴ 1,706 өрх байгаа нь тус дүүргийн нийт өрхийн 12 хувь болон 15 хувийг тус тус эзэлж байна.

Налайх дүүрэг нь нийт 8 хороо, 50 хэсэгтэй. 4 дүгээр хороо хамгийн их хүн амтай буюу дүүргийн хүн амын 19 хувийг эзэлж байгаа бол үүний дараа 1 хороо нийт хүн амын 15 хувийг түс бүр эзэлж байна.

График 2. Хүн ам зүй, хороогоор (эзлэх хувь)

1.2 БҮРТГЭЛ

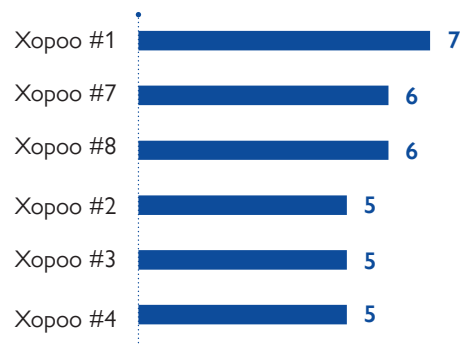
Судалгааг нэгтгэсэн хугацаанд нийт хэсгүүдийн 76 хувь нь иргэдийн 90 гаруй хувь нь оршин суугчийн бүртгэлтэй (шилжилт хөдөлгөөний бичиг баримтын зөрчилгүй) гэсэн тооцоо гаргасан ба үүний 2 хувь (1 хэсэгт) нь 100 хувь бүртгэлтэй байна.

Түүнчлэн хэсгүүдийн 20 хувь нь дийлэнх иргэд нь бүртгэлтэй (иргэдийн 61-89 хувь), 2 хувь нь тал нь бүртгэлтэй (иргэдийн 40-60 хувь) гэсэн бол үлдсэн хэсгийн ердөө 2 хувь нь иргэдийн 40-өөс доош хувь бүртгүүлсэн гэж мэдээлжээ.

График 3. Оршин суух бүртгэл (хэсэгт эзлэх хувь)

График 4. Оршин суух бүртгэл 90-ээс дээш хувь хийгдсэн хороод (нийт хэсэг)

Иргэд өөрсдийгөө тухайн хэсэгт түр зуур оршин сууж байгаа гэж үзэн өөрийн оршин суугаа газартаа бүртгүүлэхгүй байгаа нь бүртгэлгүй байх үндсэн шалтгаан болж байна гэж тус дүүрэг дэх нийт

хэсгүүдийн 30 хувь мэдээлсэн. Энэ үзэгдэл ялангуяа 1 дүгээр хороонд (7 хэсгийн мэдээлснээр) зонхилон тохиолдсон харагдаж байна.

⁴ Өрхийн тэргүүн нь 60 ба түүнээс дээш насны хүнтэй өрх

Бүртгүүлэхгүй байх бусад шалтгаанд бүртгүүлэхэд ямар ч ашиг тусыг олж харахгүй байна (20 хувь), боловсролын шалтгаан (14 хувь), бүртгүүлэх

хэрэгцээ шаардлагыг мэдэхгүй (9 хувь) гэсэн шалтгаанууд багтжээ.

График 5. Бүртгэл хийлгэхгүй байгаа үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

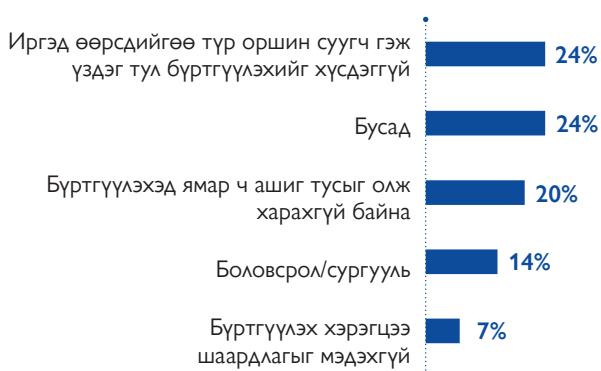
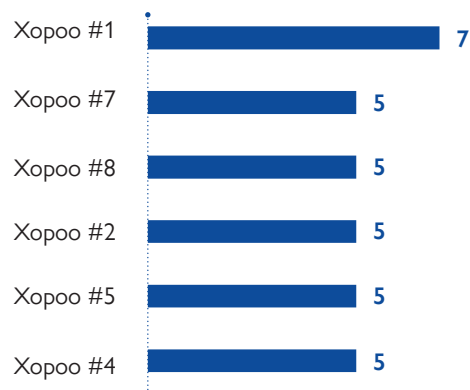

График 6. Түр зуур оршин сууж байгаа гэж үзэн бүртгэл хийлгэхгүй байгаа иргэдийн хамгийн өндөр үзүүлэлттэй хороод (хэсгүүдийн эзлэх хувь)

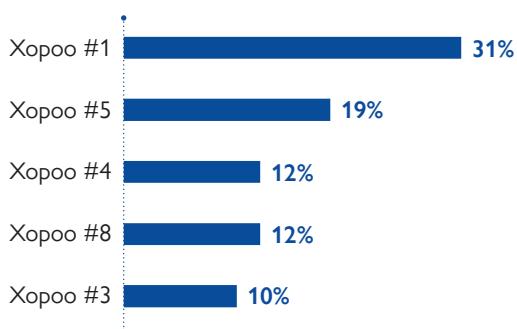

1.3 ИРСЭН ИРГЭД⁵

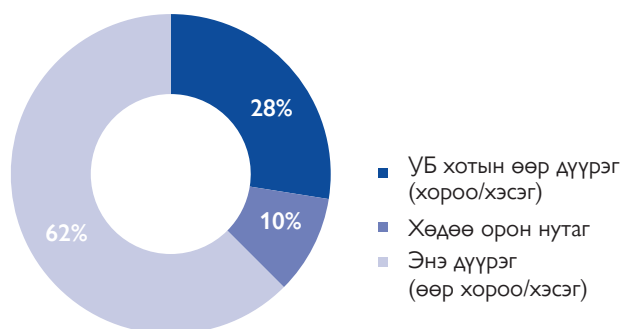
Судалгаа явуулахаас өмнөх сүүлийн зургаан сарын хугацаанд Налайх дүүрэгт нийт 845 иргэн ирсэн нь Улаанбаатар хотод ирсэн нийт иргэдийн 2 хувийг эзэлж байна. 1-р хороонд (дүүрэгт нийт ирэгсдийн 31 хувь) хамгийн өндөр хувьтай ирсэн иргэд бүртгэгдсэн гэж мэдээлсэн. Тус дүүргийн өөр хороо/хэсгээс ирэгсэд 62 хувьтай зонхилж байгаа бол Улаанбаатар хотын бусад дүүргээс ирэгсэд 28 хувь, хөдөө орон нутгаас ирэгсэд (10 хувь) байна.

Улаанбаатар хотын бусад дүүргээс ирэгсдийн 61 хувь нь гэр хороолол зонхилсон хэсгүүдээс ирсэн бол 20 хувь нь орон сууц зонхилсон хэсгүүдээс, 19 хувь нь орон сууц, гэр хороолол холимог хэсгүүдээс ирсэн байна.⁶ Хөдөө орон нутгаас ирсэн иргэдийн 50 хувь нь сумын төвийн багуудаас ирсэн бол 25 хувь нь аймгийн төвийн багуудаас, 25 хувь нь хөдөөгийн багуудаас⁷ ирсэн байна.

График 7. Ирсэн хөдөлгөөн хамгийн их бүртгэгдсэн 5 хороо (эзлэх хувь)

Бүдүүвч 1. Ирсэн хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

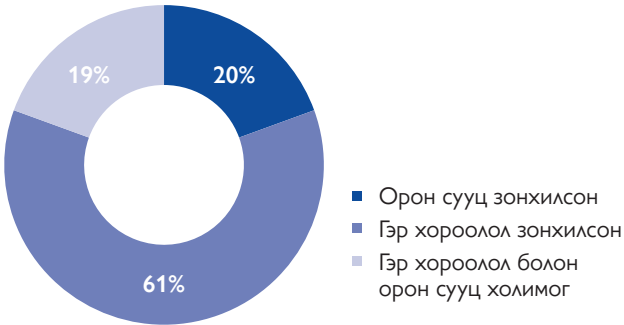

⁵ Ирсэн иргэд гэдэг нь тус дүүрэгт эсвэл дүүргээс гадна байршлаас ирсэн эсэхээс үл хамааран тус дүүрэг дэх аль нэг байршилд оршин суухаар ирсэн иргэн, айл өрхийг хэлнэ.

⁶ Гэр хороолол зонхилсон хэсэг гэдэг нь хот төлөвлөлтийн дэд бүтэц болон усны хангамжгүй Монголын уламжлалт амьдрах байрыг хэлнэ. Гэр хороолол зонхилсон хэсгийн оршин суугчид ихэвчлэн зөөврийн ус ашиглаж мод эсвэл нүүрс түлж халаалтаа авдаг. Орон сууц зонхилсон хэсэгт улсаас халаалт болон ус хангамжийг шийдэж өгсөн байдаг. Гэр хороолол ба орон сууц холимог хэсэгт эдгээр хоёр амьдрах орчин нь хамтран оршдог.

⁷ Баг гэдэг нь хөдөө орон нутаг дахь засаг захиргааны хамгийн жижиг нэгж юм. Аймгийн төвийн баг гэдэг нь аймгийн төвд байрладаг засаг захиргааны хамгийн жижиг нэгж бол сумын төвийн баг гэж Монгол Улсын хөдөө орон нутгийн засаг захиргааны хамгийн жижиг хоёр дахь нэгжийг хэлнэ.

Бүдүүвч 2. Улаанбаатар хот доторх ирсэн хөдөлгөөний төрөл

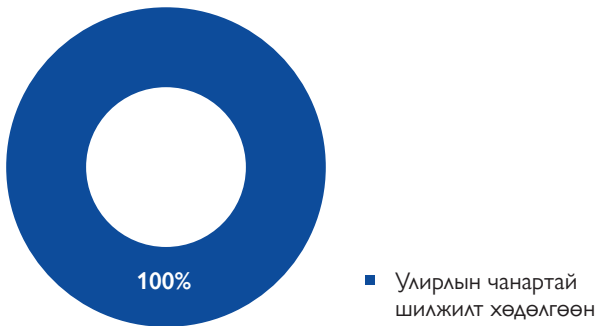
Үнэлгээ хийх үед буюу 2023 оны 1, 2, 3-р саруудад Налайх дүүрэгт ердөө 1 иргэн отор нүүдэл хийх зорилгоор иржээ. Тодруулбал, уг иргэн нь улирлын

Бүдүүвч 3. Хөдөө орон нутгаас ирсэн хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

чанартай хөдөлгөөнд оролцох гэсэн үндсэн шалтгаанаар ирснийг энэ хөдөлгөөнийг бүртгэсэн 1 дүгээр хороо мэдээлжээ.

Бүдүүвч 4. Отор нүүдлийн үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

Налайх дүүрэгт отор нүүдэл хийхээс өөр шалтгаанаар ирэгсдийн хувьд хөдөлмөр эрхлэлт (25 хувийн мэдээлснээр) үндсэн шалтгаан хэвээр байна. Хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор ирэгсдийн хувьд хөдөлмөр эрхлэлтийн зонхилох салбар нь боловсролын салбар (41 хувь), нийгмийн ажлын салбар (17 хувь) болон барилгын салбар (14 хувь) байв. Түүнчлэн дүүрэгт ирэх хоёр дахь үндсэн

Зураг 1. Отор нүүдлээр ирсэн иргэд

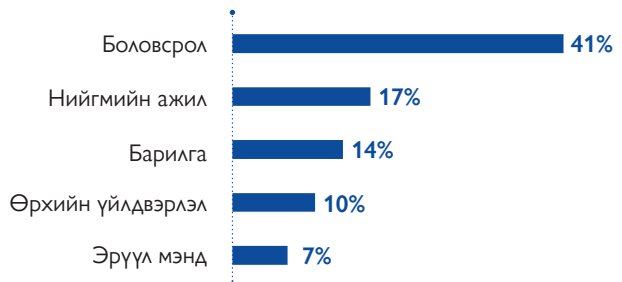

шалтгаан нь нийт хэсгүүдийн 23 хувьд зонхилж буй боловсролын шалтгаан бөгөөд энэ үзүүлэлт нь өмнөх судалгааны үр дүнтэй адил байна. Налайх дүүрэгт эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ гэсэн шалтгаанаар ирэгсдийн тоон үзүүлэлт өмнөх үнэлгээний 4 хувь гэсэн үзүүлэлтээс 11 хувь хүрч өсөж үндсэн шалтгааны нэг болсон байна.

График 8. Отор нүүдлийн бус шилжилт хөдөлгөөнд оролцох болсон үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

График 9. Хөдөлмөр эрхлэх үндсэн шалтгаанаар ирэгсдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбарууд (эзлэх хувь)

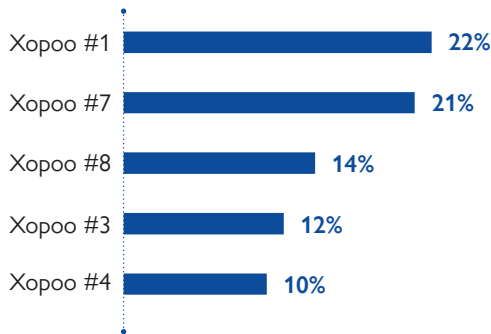
1.4 ЯВСАН ИРГЭД⁸

Тоон мэдээлэл нэгтгэх судалгааны гуравдугаар үе шат эхлэхээс өмнөх зургаан сарын хугацаанд Налайх дүүргээс нийт 565 иргэн явсан гэж бүртгэгдсэн ба энэ үзүүлэлт нь Улаанбаатар хотоос явсан нийт иргэдийн 2 хувийг эзэлж байна. Явсан иргэдийн хамгийн өндөр хувийг 1-р хороо (дүүргийн нийт явсан иргэдийн 22 хувь) эзэлжээ. Улаанбаатар хотын бусад дүүрэг рүү явсан иргэдийн үзүүлэлт (52 хувь) өндөр байгаа бол дүүрэг дотроо бусад хороо/хэсэг

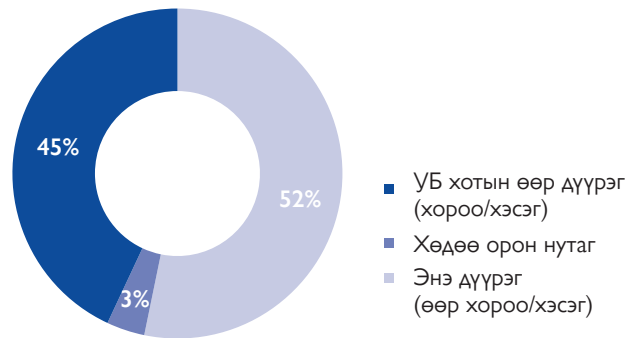
рүү (45 хувь), хөдөө орон нутаг руу (3 хувь) явсан хөдөлгөөн мөн бүртгэгдсэн байна.

Улаанбаатар хот дотроо шилжин явагсдын 44 хувь нь орон сууц болон гэр хороолол холимог хэсгүүд, 35 хувь нь гэр хороолол зонхилсон хэсгүүд рүү, 20 хувь нь орон сууц зонхилсон хэсэг рүү нүүсэн байна. Түүнчлэн хөдөө орон нутгийг зорьсон бүх иргэд сумын төвийн багууд руу явсан байна.

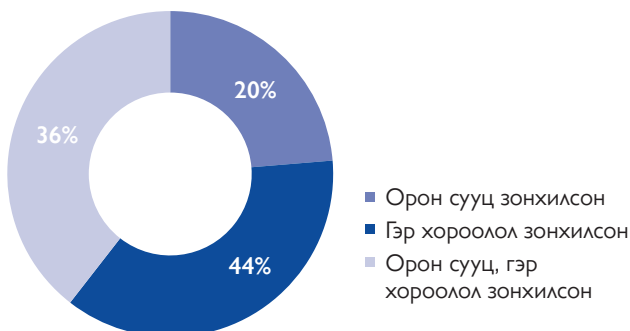
График 10. Явсан хөдөлгөөн хамгийн их бүртгэгдсэн хороод (эзлэх хувь)

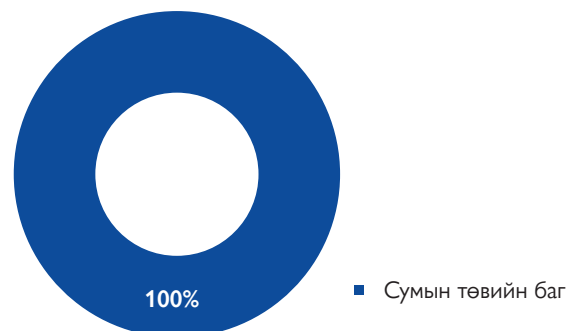
Бүдүүвч 5. Явсан хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

Бүдүүвч 6. Улаанбаатар хот доторх явсан хөдөлгөөний төрөл (орон байрны төрөл)

Бүдүүвч 7. Хөдөө орон нутаг руу явсан хөдөлгөөний төрөл (эзлэх хувь)

⁸ Явсан иргэд гэдэг нь Улаанбаатар хотын аль байршлыг орхиж явснаас үл хамааран хотын нэг цэгээс нөгөө цэг рүү, эсвэл орон нутаг, гадаад улс оронд явсан иргэд, айл өрхийг хэлнэ. Мөн түүнчлэн энэхүү тоон мэдээлэл нь хэсгийн ахлагчийн мэдлэг, тандалт судалгаан дээр үндэслэн тооцоолсон тоо тул бодит тоон мэдээллээс зөрүүтэй байх боломжтой юм.

Налайх дүүргээс явсан иргэдийн үндсэн шалтгаан нь хөдөлмөр эрхлэлт гэж нийт хэсгүүдийн 2 хувь мэдээлжээ. Харин өмнөх удаагийн судалгаагаар нийт явагсдын 26 хувьд зонхилж байсан тус шалтгаан нь энэ удаа бага зэрэг буурч 21 хувь болсон байна. Бусад үндсэн шалтгаанд орон сууц, газар эзэмших (18 хувь), эрүүл мэнд (16 хувь), гэр бүл (7 хувь) орсон ба эдгээр үр дүнг өмнөх үнэлгээний үр дүнтэй харьцуулах нь зүйтэй.

График 11. Явсан хөдөлгөөний үндсэн шалтгаан (эзлэх хувь)

1.5 ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

График 12. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбарууд (эзлэх хувь)

Налайх дүүргийн хэмжээнд хэсгүүдийн 34 хувийн мэдээлснээр нийгмийн ажлын салбар хөдөлмөр эрхлэлтийн зонхилох салбар байв. Тус салбар нь өмнөх үнэлгээгээр ердөө 6 хувь байсан ба үзүүлэлт ийнхүү огцом байдлаар өсөх нь 6 сарын тоон мэдээг нэг дор нэгтгэх харуулж байгаатай холбоотой гэж харагдаж байна. Түүнчлэн өмнөх үнэлгээгээр хэсгүүдийн 8 хувьд зонхилж байсан боловсролын салбар энэ удаа 12 хувь хүрч өссөн харагдаж байна. Нөгөөтээгүүр, барилгын салбар ердөө л 8 хэсэгт зонхилж байсан нь өмнөх үнэлгээний 16 хувь гэсэн үзүүлэлтээс огцом буурчээ.

1.6 САНХҮҮГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Налайх дүүргийн орлогын үндсэн эх үүсвэр нь хөдөлмөр эрхлэлт гэж мэдээлсэн ба энэ үзүүлэлт хэсгүүдийн 89 хувьд зонхилж байна. Түүнчлэн хэсгүүдийн 5 хувь нь төрийн болон ТББ-аас өгдөг халамж, тусламжийг орлогын үндсэн эх үүсвэр гэсэн бол 4 хувь нь ББСБ болон банкнаас авсан зээлийг орлогын үндсэн эх үүсвэр гэж нэрлэсэн байна.

Сүүлийн зургаан сарын хугацаанд хүнсний хэрэглээ мэдэгдэхүйц хэмжээгээр буурсан гэж хэсгүүдийн 50 хувь мэдээлжээ (өмнөх үнэлгээний 66 хувь гэсэн үзүүлэлтээс бага зэрэг буурсан). Түүнчлэн 3 хэсэгт (хэсгүүдийн 6 хувь) хүнсний хэрэглээ тогтмол байдлаар буурсан үзүүлэлттэй байсан ба энэ нь 3,000 иргэнд (дүүргийн хүн амын 6 хувь) хүрч нөлөөлсөн гэж үзэж байна. 4 дүгээр хорооны 2 хэсэгт энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 2. Боловсролын хүртээмж дутмаг байгаа нь тулгамдсан асуудал болж байгаа талаар хамгийн ихээр мэдээлсэн хороод

Нийт	1-р хороо	7-р хороо
12 хэсэг	4 хэсэг	3 хэсэг
5-р хороо	8-р хороо	3-р хороо
2 хэсэг	2 хэсэг	1 хэсэг

Налайх дүүргийн хэмжээнд нийт хэсгүүдийн 94 хувь нь засаг захиргааны нэгжээс шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх арга хэмжээ авч ажилласан гэж мэдээлсэн бол 6 хувь нь хангалттай арга хэмжээ авч ажиллаагүй гэж мэдээлжээ. Засаг захиргаанаас одоогийн байдлаар

авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнүүдээс гадна богино хугацааны хөдөлгөөнийг бүртгэх эрх зүйн орчныг сайжруулах, төвлөрсөн бүсийн орох, гарах хөдөлгөөний хяналтыг сайжруулах (6 хувь) асуудлыг эрх баригчид анхаарах нь зүйтэй гэж үндсэн мэдээлэгчдийн дийлэнх буюу 85 хувь үзсэн байна.

Бүдүүвч 9. Засаг захиргааны нэгжээс арга хэмжээ авч байгаа эсэх (эзлэх хувь)

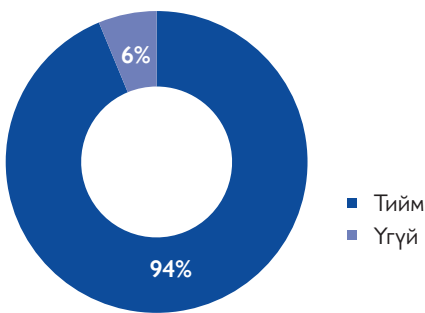

График 16. Шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх бусад арга хэмжээ (эзлэх хувь)

1.8 ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХҮРТЭЭМЖ БА ДЭД БҮТЭЦ

Налайх дүүргийн хэмжээнд иргэдэд хамгийн хүртээмжгүй байгаа дэд бүтцээр орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцооны дутмаг байдлыг нэрлэсэн хэсгүүдийн 22 хувь нь мэдээлсэн бол

эрүүл мэндийн үйлчилгээний ачааллыг 15 хувь нь мэдээлжээ. Эдгээр үр дүнг хоёрдугаар ээлжийн тоон мэдээлэл нэгтгэлийн үр дүнтэй харьцуулж үзэх нь зүйтэй.

График 17. Иргэдэд хүртээмжгүй байгаа үндсэн үйлчилгээ болон дэд бүтэц (эзлэх хувь)

Хүснэгт 3. Орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо дутмаг гэсэн асуудал хамгийн их бүртгэгдсэн хороод

Нийт 29 хэсэг	1-р хороо 6 хэсэг	7-р хороо 5 хэсэг	3-р хороо 5 хэсэг
8-р хороо 4 хэсэг	2-р хороо 3 хэсэг	6-р хороо 3 хэсэг	

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд тулгамдаж буй үндсэн асуудлаар тусгайлан тээврийн үйлчилгээг хэсгүүдийн 36 хувь мэдээлсэн бол араас тусгайлан

эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ (33 хувь), тусгайлан боловсролын үйлчилгээний барилга байгууламжийн дутмаг байдал (тус бүр 15 хувь) орсон байна.

График 18. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд тулгамдаж буй асуудлууд (эзлэх хувь)

ДҮГНЭЛТ

Налайх дүүргийн хэмжээнд хийсэн энэ удаагийн судалгааны үндсэн тоон мэдээлэл нь хоёрдугаар ээлжийн тоон мэдээлэл нэгтгэлийн үр дүнтэй ижил төстэй байгаа ба үүнд нэн ялангуяа шилжилт хөдөлгөөний чиг хандлага болон нийгэм-эдийн засгийн хүрээнд тулгамдаж буй сорилтууд адил байна. Түүнчлэн иргэдэд хамгийн хүндрэлтэй, хүрэлцээ багатай дэд бүтцээр орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо бүртгэгдсэн бол өмнөх үнэлгээгээр ч мөн энэ бэрхшээл бүртгэгдэж байжээ. Энэ асуудал нь хүнсний аюулгүй байдалд мэдэгдэхүйц сөрөг нөлөөлөл үзүүлж байгааг үнэлгээний үр дүн харуулсан байна. Хэсгүүдийн

тал нь хүнсний хэрэглээгээ тогтмол байдлаар бууруулах үзэгдэл багасах хандлагатай байгааг мэдээлсэн ч эдгээр хэсгүүдийн дийлэнх нь орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоо дутмаг байна гэж мэдээлсэн байна. Тиймээс иргэдэд орлогоо нэмэгдүүлэх боломж бололцоог эрэлхийлэхэд саад болж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлох зорилгоор дэлгэрэнгүй судалгаа хийх нь зүйтэй.

Дүүргийн хэмжээнд нийгмийн ажил хөдөлмөр эрхлэлтийн үндсэн салбар болсон нь өмнөх үнэлгээгээр хэсгүүдийн ердөө л 2 хувьд зонхилж байсан үзүүлэлттэй харьцуулбал 33 хувь болж өссөн нь анхаарал татахуйц өөрчлөлт юм.

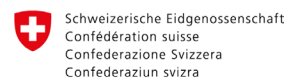
© Javkhantugs

Уг тайлангийн үр дүн, дүгнэлт нь зөвхөн судалгааны багийн байр суурийг илэрхийлэх бөгөөд ОУШХБ, түүний гишүүн улсууд, Швейцарын хөгжлийн агентлаг болон бусад хандивлагчдын байр суурийг илэрхийлэхгүй болно. Тайлангийн туршид ашигласан тэмдэглэгээ болон материалын танилцуулга нь аливаа улс орон, нутаг дэвсгэр, хот, бүс нутгийн эрх зүйн байдлын талаар ОУШХБ-ын зүгээс ямар нэгэн үзэл бодлоо илэрхийлэх, эсхүл түүний эрх баригчид, хил хязгаарыг илэрхийлээгүй болно.

ОУШХБ нь шилжин суурьшигчид, хөдөлгөөнт хүн ам болон нийгэмд тустай, хүмүүнлэг, цэгцтэй шилжилт хөдөлгөөний зарчмыг баримтлан ажилладаг. ОУШХБ нь засгийн газар хоорондын байгууллага, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн түншүүдтэйгээ шилжилт хөдөлгөөний үйл явц дахь сорилтыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, шилжилт хөдөлгөөний асуудлын талаар мэдлэг мэдээллээ дээшлүүлэх, шилжилт хөдөлгөөнөөр дамжуулан нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, мөн шилжин суурьшигчдын нэр төр, сайн сайхныг

дээдлэх зэрэг зорилтын хүрээнд хамтран ажилладаг.

Энэхүү тайлан нь Швейцарын хөгжлийн агентлагийн санхүүжилттэйгээр, ОУШХБ-аас хэрэгжүүлж буй “Монгол Улс дахь дотоод шилжилт хөдөлгөөнийг ойлгож, удирдах нь” төслийн хүрээнд хийгдэж буй ажлуудаас гаргаж буй үр дүнгийн нэг хэсэг юм. Энэхүү төслийн зорилго нь Хүн амын Хөдөлгөөнийг Тандах Матрицыг (ДТМ) ашиглан Монгол Улсын дотоод шилжилт хөдөлгөөн, хөгжлийн бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх замаар нотолгоонд суурилсан томъёолол, хэрэгжилтийг бэхжүүлэн бататгахад оршино. Тайланг загварчлах ажлыг Ямэй Дү, дотоодын зөвлөх Ганбатын Гэрэлтогтохын хамт боловсруулсан болно. Судалгааны асуулгын загварчлалыг ОУШХБ-ын ДТМ-ын баг, НЗДТГ-ын оролцоотойгоор боловсруулсан байна. Судалгааны мэдээллийг ОУШХБ-ын Ази, Номхон далайн бүс нутгийн алба болон Глобал ДТМ-ыг дэмжих багийн техникийн дэмжлэгтэйгээр Хүн амын Хөдөлгөөнийг Тандах Матрицын (ДТМ) хэрэглүүрийг ашиглан цуглуулж, дүн шинжилгээ хийсэн болно.

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг